

עבריינות אידיאולוגית של מתנחלים בחברון נהנית מרוח גבית מהרשויות בישראל נתוני יש דין, נובמבר 2018

יש דין הוא ארגון זכויות אדם ישראלי הפועל למען הגנה על זכויות האדם של הפלסטינים בגדה המערבית הכפופים לשלטון הכיבוש הצבאי הישראלי. אנו מתעדים מקרים שבהם ישראל אינה מיישמת את חובתה על פי עקרונות המשפט הבינלאומי להגן על הפלסטינים, ומפעילים לחץ ציבורי ומשפטי על רשויות המדינה כדי שאלו יספקו הגנה זו. אנו פועלים בשני מישורים: סיוע לאנשים שזכויותיהם הופרו, לצד שימוש במצבור המקרים הפרטניים כדי ללמוד על הפרה מערכתית של זכויות אדם ועל מנת להיאבק לשינוי.

מאז הקמתו ב-2005 הארגון מתעד אירועי עבריינות אידיאולוגית שבוצעו על ידי אזרחים ישראלים – מתנחלים ואחרים – כלפי פלסטינים בגדה המערבית. הארגון מסייע לפלסטינים המעוניינים בכך להגיש תלונה במשטרה ומלווה את טיפול גורמי האכיפה בתלונה. במהלך השנים תיעדנו כ-1,800 מקרים, וליווינו את הליכי החקירה בכ-1,300 תיקים.

נתוני יש דין בחברון:

i. סוגי עבירה – שיעור גבוה במיוחד של אירועי אלימות

מ-2005 ועד נובמבר 2018 סייע יש דין להגשת 68 תלונות בעקבות אירועי עבריינות אידיאולוגית בעיר חברון, שבמסגרתם פגעו אזרחים ישראלים – לרוב מתנחלי חברון – בפלסטינים. חשוב לציין כי יש דין לא מתעד את כלל האירועים שהתרחשו, אלא את אלה שמובאים לידיעתו ושבהם מתבקש הארגון להעניק סיוע משפטי לקורבנות עבירה.

42 מתוכן היו אירועי אלימות שכוללים תקיפה אלימה, מכות, איומים, ידוי אבנים ואף ירי. יתר האירועים עסקו בפגיעה ברכוש, הסגת גבול, פלישה לאדמות חקלאיות ועוד.

לעומת הנתונים בכלל הגדה המערבית, שיעור אירועי האלימות בחברון הוא גבוה במיוחד: בעוד שבכלל הגדה המערבית שיעור אירועי האלימות שתועדו על ידי יש דין הוא 35%, בחברון כ-62% מכלל האירועים שתועדו היו אירועי אלימות. ניתן להניח כי הדבר נובע מהסיטואציה הייחודית לחברון שבה תושבי העיר הפלסטינים ומתנחלי העיר חיים באותו מרחב.

ii. עומדים מנגד – חיילים מועלים בחובתם להגן על פלסטינים מפני פגיעה של אזרחים ישראלים

לחיילים ישנה חובה לפעול להגנה על פלסטינים ועל רכושם, ובידם נתונות סמכויות בכדי לפעול כך. לחייל ישנן סמכויות לעצור, לעכב ולפעול באמצעים שונים על מנת להפסיק אירועים שבהם אזרחים ישראלים פוגעים בפלסטינים. עם זאת, חיילים אינם מתודרכים כראוי כיצד לנהוג באירועים אלה, והם אינם מודעים לחובתם וסמכותם. התוצאה היא כי ההוראות הקיימות בצבא אינן מוטמעות בקרב החיילים בשטח.

הסיטואציה הייחודית בחברון, שבה מתנחלי העיר מתגוררים בלב העיר, בקרבת תושביה הפלסטינים, מייצרת מצבי חיכוך ואלימות בין האוכלוסיות. נוכחותם הגדולה של חיילים בחברון נועדה להגן על ההתנחלות היהודית בעיר, וליישם מדיניות של הגבלת תנועתם של פלסטינים בה. החיילים הישראלים בחברון מתמודדים עם משימות שיטור ושמירה על הסדר הציבורי, מבלי שהוכשרו לכך וללא הנחיות ברורות באשר לתפקידם ולאופן התפקוד במצבים שבהם יהודים פוגעים בפלסטינים.

לפחות ב-9 מהאירועים בחברון (כ-13%) חיילים "עמדו מנגד" או לקחו חלק פעיל באירוע ובכך מעלו בחובתם לספק הגנה לתושבים הפלסטינים המוגנים, וסייעו – במחדל או במעשה – לפורעים המבקשים לפגוע בפלסטינים או ברכושם.

חייל שאבטח את ההתנחלות בחברון נשאל מה היו ההנחיות שניתנו לו על ידי מפקדיו במקרה שיהודים פוגעים בפלסטינים או ברכוש שלהם. תשובתו היתה:

"מה שאנחנו אמורים לעשות זה לקרוא למשטרה. אמרו לנו מראש שאין שום יכולת ושום זכות מבחינת החוק. לא אוזקים מתנחל שמשחית ציוד של פלסטיני, אתה לא יכול לאזוק אותו אם אתה החייל. קוראים למשטרה [...]. יהודי זורק אבנים – החיילים יקראו למשטרה, החיילים לא יכוונו עליו נשק, לא יעצרו אותו. לא יעשו לו כלום. סביר שגם המשטרה לא, אלא לנוף בו. אמרו לנו את זה בתדריכים לפני עלייה לפטרול. מזכירים שאסור לנו".

[מתוך עדותו של חייל בדרגת סמל ראשון, נובמבר 2013. העדות ניתנה לארגון שוברים שתיקה ונכללה בדוח יש דין "עומדים מנגד" – תפקודם של חיילים בעת עבירות של אזרחים ישראלים הפוגעים בפלסטינים בשטחי הגדה

המערבית", מאי 2015. הדוח התבסס, בין היתר, על 77 עדויות שגבה ארגון שוברים שתיקה ומתוכן 65 עדויות שהתייחסו לשאלון ייעודי שחובר על ידי יש דין עבור הדוח].

אנחנו מעריכים כי בפועל מדובר על שיעור גבוה בהרבה של מקרים שבהם חיילים עומדים מנגד. ניסיונו בן ה-13 שנים מלמד כי פלסטינים אינם מרבים לדווח (לרשויות האכיפה וגם לארגוני זכויות אדם על אירועים כאלה, משום שהתרגלו לראות בחיילים גורם שמגן על המתנחלים ולעיתים קרובות מאפשר להם לעשות כל העולה על רוחם.

בחמישה מקרים בלבד קורבנות העבירה הפלסטינים בחברון היו מעוניינים להגיש תלונה למצ"ח על חיילים שעמדו מנגד, ויש דין סייע להם בכך. בשלושה תיקים הפרקליט הצבאי הראשי החליט לא לפתוח כלל בחקירה פלילית של המקרה. באופן כללי, הפרקליטות הצבאית אינה פועלת למיצוי הדין עם חיילים שעמדו מנגד, ובכך משדרת מסר לחיילים ולמפקדים בנוגע לחובה להגן על פלסטינים ולמשמעות הפרתה. יועמ"ש הגדה המערבית לשעבר, אלי"מ דורון בן ברק, אמר לנציגי ארגוני זכויות אדם ופעילים בפגישת הכנה לקראת עונת המסיק ב-2014, כי לצבא יש "בעיה תרבותית" בהתמודדות עם תופעת העמידה מנגד.

אולם הבעיה אינה תרבותית בלבד, אלא משקפת את רוח המפקד ואת רוחם של הממונים האזרחיים על מערכת אכיפת החוק הצבאית. **הצבא נמנע מלהגדיר את העמידה מנגד באירוע אלים כעבירה על חוק השיפוט הצבאי**, הגוררת עימה סנקציה משמעתית או פלילית, ולו בשל חובתם של החיילים, כעובדי ציבור, לאכוף את החוק, ובכלל זה להגן על קורבנות עבירה ועל רכושם מפני המשך ביצוע העבירה והחובה לעכב או לעצור חשודים בביצוע עבירה. גם הקוד האתי של הצבא ("רוח צה"ל) אינו מתייחס לסוגיה של חייל או קצין העומד מנגד באירוע אלים.

iii. תוצאות פעולות האכיפה בעקבות אירועי אלימות ופגיעה ברכוש בחברון – חסינות בפועל

לעבריינים

ב-68 אירועי עבריינות אידיאולוגית כלפי פלסטינים, הגישו קורבנות העבירה הפלסטינים תלונה במשטרה, שבעקבותיה ניהלה משטרת מרחב חברון חקירה פלילית. 5 מהתיקים עודם בהליכי חקירה וב-63 סיימו גורמי החקירה והתביעה את עבודתם.

סגירת תיקי חקירה ללא העמדה לדין:

48 תיקי חקירה (76%) נסגרו מבלי שהוגש כתב אישום נגד העבריינים (13 מהם מצויים כעת בהליכי ערר שהגיש יש דין על ההחלטה לסגור את התיק). מחציתם (24 תיקים) עסקו באירועי אלימות, ובהם אירועים חמורים כגון: תקיפה אלימה של אדם נכה בכיסא גלגלים, ירי לעבר בית, ניסיון הצתה של בית, תקיפה של אישה וילדיה ועוד.

40 תיקים, שהם 83% מהתיקים הסגורים, נסגרו בעילות המעידות על כישלון חקירת המשטרה: 25 תיקים נסגרו בשל כישלון החוקרים לאתר חשודים בביצוע העבירה ("עבריון לא נודע"); 13 תיקים נסגרו בעקבות כישלון החוקרים לאסוף די ראיות לצורך גיבוש כתב אישום ("חוסר ראיות מספיקות"); ושני תיקים נסגרו בעילת "חוסר אשמה פלילית" אך יש דין סבור כי החקירה לא מוצתה והגיש ערר על החלטה לסגור את התיקים בעילה זו.

בנוסף, באופן מקומם, המשטרה החליטה לסגור שני תיקים נוספים בעילה "חוסר עניין לציבור". (תיק נוסף הועבר לטיפול המינהל האזרחי ושלושה נוספים נסגרו בעילת "חוסר אשמה פלילית").

כתבי אישום ותוצאות ההליכים המשפטיים:

14 תיקי חקירה הניבו כתבי אישום, כולם למעט אחד, עסקו בעבירות אלימות. שניים מכתבי האישום הוגשו רק בעקבות ערר שהגיש יש דין על החלטת המשטרה או הפרקליטות לסגור את התיק. הערר הביא לחידוש החקירה עד מיצויה, או להעמדה לדין על בסיס הראיות שכבר היו בתיק. **מדובר בשיעור גבוה יחסית של כתבי אישום, אך מעקב אחרי קורות תיקים אלה לאחר הגשת כתבי האישום חושף תמונה עגומה למדי לגבי מערכת אכיפת החוק בישראל ונחישותה למצות את הדין עם מי שחשודים בפגיעה בפלסטינים:**

- 2 כתבי אישום **בוטלו** לאחר הגשתם;
 - 3 כתבי אישום הובילו ל**הרשעה**, אולם ב-2 מתוכם הורשעו העבריינים בעבירת "התקהלות אסורה" הפחותה בהרבה מעבירת התקיפה שבה הואשמו מלכתחילה;
 - 3 כתבי אישום הסתיימו ב"**אשמה ללא הרשעה**", כלומר בקביעה של בית המשפט כי הנאשם אכן ביצע את העבירה או העבירות שיוחסו לו, יחד עם הימנעות מהרשעתו בדין*;
 - כתב אישום אחד הוביל ל**זיכוי**;
 - כתב אישום אחד הסתיים בהודאת הנאשם ו**בהסדר טיעון**;
 - 4 תיקים לא הסתיימו או שלא ידועות לנו תוצאות ההליכים. מתוכם, בתיק אחד ההליכים הותלו (הוקפאו) למשך שנים לאחר שהנאשם ברוך מרזל לא הגיע לדיונים בבית המשפט. ההליכים בתיק חודשו בתחילת 2018.
- *שיעור ההליכים המשפטיים שהסתיימו בקביעת אשמת הנאשם יחד עם הימנעות מהרשעתו ("אשמה ללא הרשעה") עומד על **21%** והוא גבוה בהרבה משיעור התיקים המסתיימים בתוצאה זו בכלל התיקים שהיו בטיפול הפרקליטות והתנהלו בבתי המשפט בישראל, אשר עמד ב-2015 על 6%.

התמונה המצטברת מכלל הנתונים שהובאו להלן ביחס לאכיפת החוק בחברון מעידה כי מערכת אכיפת החוק הישראלית נכשלת בטיפול בעבירות של פגיעה בפלסטינים וברכושם ומועלת בחובתה להגן על פלסטינים. הדבר

פוגע ומערער את ביטחונם האישי של הפלסטינים המתגוררים בחברון, ואף תורם לתחושת החסינות של העבריינים.

מהמחקר של יש דין לאורך השנים עולה כי חברון אינה יוצאת דופן, וכי מדובר בכישלון גורף של ישראל בכל הנוגע להגנה על פלסטינים מפני אזרחים ישראלים הפוגעים בהם וברכושם. האחריות למציאות זו מונחת על כתפיהן של ממשלות ישראל לאורך השנים המובילות מדיניות סלחנית כלפי תופעת אלימות המתנחלים ואינן פועלות בנחישות למיגורה.

הצהרה לפי חוק: יש דין הוא ארגון שעיקר מימונו הוא מישויות מדיניות זרות. רשימת התורמים לנו מפורטת באתר רשם העמותות ובאתר האינטרנט שלנו. יש דין גאה להיות ממומן על ידי מדינות שסבורות כמונו, שהכיבוש הוא לא עניין פנים-ישראלי ותורמות לקידום זכויות אדם.